

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	XII
JOHDANTO.....	1
1 TYÖTURVALLISUUSLAINSÄÄDÄNTÖ JA SEN SOVELTAMINEN TYÖTURVALLISUUSRIKOSASIOISSA.....	9
1.1 Työsuojelulainsäädännön kansainvälinen tausta	9
1.1.1 Kansainvälisen työjärjestö ILO:n sopimukset.....	9
1.1.2 EU-oikeuden vaikutus	9
1.1.2.1 Direktiivit ja niiden vaikutus työturvallisuus- rikosasiassa.....	10
1.1.3 Työmarkkinaosapuolten eurooppalainen puitesopimus..	11
1.2 Suomen lainsäädäntö	12
1.3 Työsuojeluviranomaisen ja työnantajan ohjeiden merkitys.....	14
1.3.1 Työsuojeluviranomaisen ohjeet.....	14
1.3.2 Työnantajan omat turvallisuusohjeet	14
1.4 Vaadittava työsuojelun taso	14
1.5 Työsuojelun yleiset periaatteet	15
1.5.1 Laillisuusperiaate työsuojelussa	16
1.6 Psyykinen työsuojelu lainsäädännössä.....	20
1.7 Häirintä ja epäasiallinen kohtelu.....	21
1.7.1 Häirinnän ja epäasiallisen kohtelun kielto (TturvL 18 §)	21
1.7.2 Häirinnän ja epäasiallisen kohtelun estäminen ja puuttumisvelvollisuus (TturvL 28 §)	22
1.7.3 Häirinnän ja epäasiallisen kohtelun muodot lainsäädännössä.....	23
1.7.3.1 Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki.....	24
1.7.4 Häirinnän ja epäasiallisen kohtelun selvittämisen- ja ratkaisuprosessi.....	25
1.7.4.1 Häirintäilmoitus, sen yksilöiminen ja tiedonsaanti	25
1.7.4.2 Ilmoitetun häirinnän selvittäminen	28
1.7.4.2.1 Puolueettomuus ja selvityksen riittävyys.....	30
1.7.4.2.2 Selvityksen aikataulu.....	33
1.7.4.3 Selvityksen johdosta tehtävät toimenpiteet.....	33
1.7.4.4 Dokumentaatio ja sen merkitys.....	37

1.8	Kuormitus.....	37
1.8.1	Kuormituksen sisältö.....	37
1.8.2	Työnantajan toimimisvelvollisuus.....	38
1.8.3	Toimenpiteet henkisen kuormittumisen riskien hallitsemiseksi.....	39
1.9	Työympäristön ja työn tarkkailu.....	40
1.9.1	Työnantajan yleinen huolehtimisvelvollisuus.....	40
1.9.2	Häirinnän ja epäasiallisen kohtelun ennaltaehkäisy.....	42
1.9.3	Vaarojen selvittäminen ja arviointi.....	43
1.9.3.1	Psykososiaalisten riskitekijöiden huomioiminen vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa.....	48
1.9.3.2	Työaikaan liittyvät riskitekijät.....	49
1.9.3.3	Asioiden käsittely yhteistoiminnassa työntekijöiden kanssa.....	51
1.10	Muita keskeisiä työturvallisuusveloitteita.....	52
1.10.1	Työympäristön ja työn suunnittelu.....	52
1.10.2	Työsuojelun toimintaohjelma.....	54
1.10.3	Opetus ja ohjaus sekä perehdyttäminen.....	55
1.11	Työntekijän velvollisuuksista psykososiaaliseen kuormitukseen liittyen.....	57
1.12	Työsuojeluhenkilöstö ja vastuu.....	60
1.13	Työpaikan työsuojeluyhteistyö.....	60

2 TYÖSUOJELUVIRANOMAISEN JA TYÖTERVEYSHUOLLON ROOLIT 63

2.1	Työsuojeluviranomaiset.....	63
2.1.1	Organisaatio.....	63
2.1.2	Työsuojeluviranomaisten suorittama valvonta ja keinot epäkohtiin puuttumisessa.....	64
2.2	Työsuojeluviranomaisten ja poliisin yhteistyö rikostutkinnassa.....	67
2.2.1	Työnantajan ilmoitusvelvollisuus.....	67
2.2.2	Työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus.....	67
2.2.3	Työsuojeluviranomaisen rooli rikosprosessissa.....	68
2.2.3.1	Viranomaisen ilmoituskynnys psykososiaalisen kuormituksen osalta.....	68
2.2.3.2	Työsuojeluviranomaisen rooli esitutkinnassa....	70
2.2.3.3	Työsuojeluviranomainen oikeudenkäynnissä.....	71
2.3	Työterveyshuolto.....	72
2.3.1	Työterveyshuollon tarkoitus ja työnantajan velvollisuus järjestää työterveyshuolto.....	72
2.3.2	Työterveyshuollon sisältö ja vaatimukset.....	73
2.3.2.1	Tavat, joilla työterveyshuolto voidaan järjestää.....	74
2.3.2.2	Pätevyys- ja riippumattomuusvaatimuksista.....	75

2.3.2.3	Hyvä työterveyshuoltokäytäntö	75
2.3.2.3.1	Työpaikkaselvitykset ja terveystarkastukset	77
2.3.2.3.2	Työssä selviytyminen, sen seuranta ja edistäminen	78
2.3.2.3.3	Neuvonta ja ohjaus.....	79
2.3.3	Työnantajan velvollisuudet.....	80
2.3.3.1	Yhteistoiminta työntekijöiden kanssa.....	80
2.3.3.2	Työntekijän suojele.....	81
2.3.3.3	Sairauspoissaolosta ilmoittaminen	81
2.3.3.4	Työterveyshuollon toimintasuunnitelma.....	81
2.3.3.5	Työnantajan velvollisuus antaa tietoja työterveyshuollolle	82
2.3.4	Työntekijän velvollisuuksista	82
2.3.4.1	Velvollisuus osallistua terveystarkastukseen....	82
2.3.4.2	Velvollisuus antaa tietoja työterveyshuollolle	83
2.3.5	Työterveyshuollon palvelujen tuottajan neuvonta- ja tietojenantovelvollisuus.....	83
2.3.6	Työterveyshuollon rooli työn kuormittavuuden arvioijana	83

3 RIKOSVASTUUN PERUSTEET **85**

3.1	Työsuojelua koskevat rikoslain säännökset	85
3.1.1	Työturvallisuusrikossäännös (RL 47:1)	85
3.1.1.1	Presumoitu vaara	86
3.1.1.2	Puutteellisuus ja epäkohta.....	86
3.1.1.3	Edellytysten laiminlyönti	86
3.1.2	Työturvallisuusrikkomus (TturvL 63 §).....	88
3.2	Työturvallisuusrikkoksen osapuolet ja keskeiset määritelmät....	90
3.2.1	Määritelmät (RL 47:8).....	90
3.2.1.1	Työsuhde	90
3.2.1.2	Työntekijä	94
3.2.1.3	Työturvallisuusmääräykset.....	94
3.2.1.4	Työnantaja	96
3.2.1.5	Työnantajan edustaja	96
3.2.1.6	Työnantajan sijainen.....	97
3.2.1.7	Muut vastuutahot	99
3.3	Rikosvastuun kohdentuminen organisaatiossa.....	103
3.3.1	Rikoslain kohdentamissäännös	103
3.3.1.1	Työtehtävät ja toimivaltuudet	104
3.3.1.2	Työsuojeluvastuu osana esimiestehtävää	105
3.3.1.3	Todelliset toimivaltuudet ja tehtävät ratkaisevat	105
3.3.1.4	Vastuu eri yhteisöissä.....	107
3.3.2	Tiimityö	108

3.4	Valvontavelvollisuus työssä	108
3.4.1	Suoritusportaan työntekijöiden valvonta.....	108
3.4.2	Alempien esimiesten valvonta.....	109
3.4.2.1	Ylemmän esimiehen/ yhteisön laillisen toimielimen vastuu alaisen esimiehen suorittamasta kiusaamisesta	109
3.5	Yleiset periaatteet esimiesten tehtävienjaosta	114
3.5.1	Ylimmän johdon vastuu.....	115
3.5.2	Keskijohdon vastuu	115
3.5.3	Työnjohdon vastuu	116
3.5.4	Oikeuskäytännön tilastoa eri portaiden vastuusta	116
4	PSYKOSOSIAALINEN KUORMITUS TYÖTURVALLISUUSRIKOKSENA OIKEUSKÄYTÄNNÖN VALOSSA	117
4.1	Yleistä.....	117
4.2	Häirintä ja epäasiallinen kohtelu: tunnusmerkkien täyttyminen	119
4.2.1	Terveyden vaarantuminen	119
4.2.2	Keskeiset kriteerit häirinnän ja epäasiallisen kohtelun arvioimiseksi.....	121
4.2.2.1	Käyttäytymisen laatu.....	121
4.2.2.2	Jatkuvuus ja toistuvuus.....	123
4.2.2.3	Järjestelmällisyys ja tarkoituksellisuus.....	125
4.2.2.4	Puolustuskyvyttömään/suojattomaan asemaan joutuminen (häirinnän yksipuolisuus).....	127
4.2.2.5	Julkisuus ja nöyryyttävyys	129
4.2.2.6	Subjekttiivinen kiusaamiskokemus vrt. objektiivinen arviointi.....	130
4.2.2.6.1	Asianomistajan sairastumisen (lääkärintlausuntojen) merkityksestä näyttönä häirinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta	140
4.2.3	Muita arviointiin vaikuttavia seikkoja.....	144
4.2.3.1	Häirintäilmoituksen tekemisen merkityksestä..	144
4.2.3.2	Kokonaisuuden ja taustamotiivin merkityksestä	145
4.2.3.3	Asianomistajan oman käytöksen merkitys	147
4.2.3.4	Työsuojeluprosessien laiminlyöntien merkitys yksittäisen asian kannalta.....	152
4.3	Häirinnän ja epäasiallisen kohtelun eri muodot: oikeuskäytäntöä	154
4.3.1	Työsuhteeseen ja työnjohdollisiin toimiin liittyvät.....	154
4.3.1.1	Työnjohdolliset puhuttelut.....	155
4.3.1.2	Tulkinnat työsuhteasioihin liittyen.....	156
4.3.1.3	Kohtuuttoman aikataulun vaatiminen.....	157
4.3.1.4	Perehdyttämisen puute.....	158

4.3.1.5	Työhön ja työympäristöön liittyvien ongelmien käsittely epäasiallisella tavalla, kustotoimet ongelmien esiin nostamisesta.....	159
4.3.1.6	Työn suorittamiseen liittyvä asiaton arvostelu, ammattitaidon vähättely.....	161
4.3.1.7	Sairaslomien kyseenalaistaminen ja työterveys- huollon estäminen	163
4.3.1.8	Perusteeton tehtävänanto/epäasiallinen tehtävän- anto.....	166
4.3.1.9	Epäselvyys tehtävissä, vastuissa tai tehtävän- annossa.....	167
4.3.1.10	Epäselvät työnjohtosuhteet, ristiriitaiset ohjeet ja määräykset.....	170
4.3.1.11	Perusteettomat irtisanomiset/varoitukset/ huomautukset ja näillä uhkaaminen, työsuhteen ehtojen yksipuolinen muuttaminen työnantajan taholta	171
4.3.1.11.1	Työsuhteen päättämällä uhkaaminen	172
4.3.1.11.2	Kiusaamiseen liittyvä irtisanominen ja lomautus	178
4.3.1.11.3	Perusteeton varoitus	179
4.3.1.11.4	Epäedulliset muutokset työsuhteessa	182
4.3.1.12	Työntekijän painostaminen: tavoitteena työsuhteen päättymisen.....	185
4.3.1.12.1	Alikuormituksella painostaminen, työsuhteen päättämisneuvottelujen asianmukaisuus	187
4.3.1.13	Epätasa-arvoinen kohtelu	192
4.3.1.14	Työnteon vaikeuttaminen.....	194
4.3.1.15	Kustotoimet oikeussuojakeinojen käytöstä	195
4.3.2	Suora kiusaaminen (voi myös liittyä työnjohdollisiin tilanteisiin).....	196
4.3.2.1	Huutaminen	196
4.3.2.2	Loukkaavat lausumat	203
4.3.2.2.1	Asianomistajan loukkaantumis- herkkyyden merkitys.....	209
4.3.2.3	Työntekijöiden keskinäisen kommunikaation kieltäminen	211
4.3.2.4	Työntekijöiden henkilökohtaisten asioiden/ terveystietojen levittäminen.....	211
4.3.2.4.1	Väite seurustelusuhteen olemassa- olostä: asian julkituominen työ- yhteisössä	214
4.3.2.5	Syyllyttäminen.....	214

4.3.2.6	Perättömien tietojen levittäminen	215
4.3.2.7	Vähättely, mitätöinti	216
4.3.2.8	Rasistinen käytös	217
4.3.2.9	Hyökkäävä/uhkaava käytös ja vihamielisyys, erilaiset uhkaukset	219
4.3.2.10	Seksuaalinen häirintä	227
4.3.2.10.1	Väite, ettei menettelyllä ollut seksuaalista tarkoitusta	231
4.3.2.11	Eristäminen, kommunikaation lopettaminen.....	237
4.4	Kuormitus	244
4.4.1	Psykososiaalinen ylikuormitus	244
4.4.2	Oikeustapauksia työaikakysymyksiin liittyen.....	247
5	SEURAAMUKSET	253
5.1	Oikeushenkilön rangaistusvastuu	253
5.1.1	Tausta	253
5.2	Yhteisösakko.....	254
5.2.1	Soveltamisen edellytykset.....	254
5.2.1.1	Rikoksen tapahtuminen oikeushenkilön toiminnassa	254
5.2.1.2	Tekoon ja tekijään liittyvät edellytykset	255
5.2.1.3	Vastuun eri muodot.....	258
5.2.2	Yhteisösakon määrän arviointi.....	262
5.2.2.1	Laiminlyönnin laatu ja laajuus sekä johdon osuus	263
5.2.2.2	Taloudellinen asema.....	264
5.2.3	Yhteisösakon määrä: oikeuskäytäntöä	267
5.2.3.1	Psykososiaalinen kuormitus.....	267
5.2.3.2	Muita tapauksia	273
5.2.4	Yhteisösakon tuomitsematta jättäminen	277
5.2.5	Rangaistusvaatimuksen tekemättä jättäminen.....	280
5.2.6	Yhteinen yhteisösakko.....	280
5.3	Rikoshyödyn menettäminen	280
	LÄHDELUETTELO.....	285
	OIKEUSTAPAUKSET	289
	ASIAHAKEMISTO.....	293

LIITTEET

Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738	299
Rikoslaki 19.12.1889/39; 9 ja 47 luku	311
Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteis- toiminnasta 20.1.2006/44	314
Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609.....	326
Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325	332
Työterveyshuoltolaki 21.12.2001/1383.....	336
Valtioneuvoston asetus hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteista, työterveyshuollon sisällöstä sekä ammatti- henkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta 10.10.2013/708....	341